

HALICLONA XENA DE WEERDT, 1986 (PORIFERA, DEMOSPONGIAE),
PETROBIUS MARITIMUS (LEACH) (INSECTA, THYSANURA) EN EN-
KELE ANDERE BIJZONDERE WAARNEMINGEN VAN DE OOSTELIJKE
STREK DAM VAN ZEEBRUGGE.

G. RAPPÉ

Herhaaldelijk werd in dit tijdschrift en elders melding gemaakt van bijzondere faunistische vondsten op de kunstmatige rotskusten van de oostkust, in het bijzonder van de nieuwe strekdammen van de Zeebrugse haven (DUMOULIN, 1987; WARMOES et al., 1988; d'UDEKEM d'ACQZ, 1989). Ook de inhoud van deze bijdrage sluit zich hier bij aan. Het betreft het voorkomen van enkele minder algemene en nieuwe organismen van onze kust, die het laatste jaar werden waargenomen.

Op 6 november 1988 inspecteerde ik twee metalen buizen van het type dat gebruikt wordt voor opspuitingen en baggerwerken. Deze lagen op het droge op de oostelijke strekdam, maar hadden, getuige de aangroeiingen, geruime tijd onder water verbleven. De aangroeiingen waren erg opgedroogd maar toch nog voldoende te herkennen. Ik noteerde o.a. Purperwier *Porphyra* sp., Zeedraad *Laomedea* sp., de Gekartelde zeepok *Balanus crenatus*, het Muiltje *Crepidula fornicata*, de Mossel *Mytilus edulis*, de Gewone alikruik *Littorina littorea*, alle behorende tot de normale begroeiing van hard substraat in de getijdenzone. Verder noteerde ik 39 exemplaren (of resten ervan) van de Knotszakpijp *Styela clava*. Dit is een relatief recente verschijning aan onze kust. Nadat d'UDEKEM d'ACQZ (1986) in augustus 1986 het eerste exemplaar gevonden had op een golfbreker te Knokke-Heist, maakte DUMOULIN (1987) melding van enige honderden exemplaren van twee betonblokken op de oostelijke havendam, die, net als onze buizen, na een onderwatervverblijf weer aan land waren gezet. De hier gepresenteerde vondst bevestigt het voorkomen van dit manteldier in dit gebied. Op de buizen nam ik ook enig verdroogd materiaal van sponsen waar. Het leek op Broodspons *Hali-chondria panicea* maar was toch vreemd genoeg om te verzamelen. Dr. R. VAN SOEST (Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam) was zo bereidwillig het materiaal te controleren. Een deel van het ma-

teriaal bleek inderdaad de Broodspons te zijn, maar een ander deel bleek te behoren tot een tweede soort: *Haliclona xena*, een verwant van onze Geweisspons *Haliclona oculata*. Het leuke van deze vondst is dat deze soort pas twee jaar voordien beschreven werd (DE WEERDT, 1986). Het betrof bovendien de eerste vondst buiten de typelocaliteit, de Oosterschelde. Daar wordt ze al sinds 1977 aangetroffen en is ze plaatselijk algemeen te noemen (VAN SOEST, in litt.).

Een jaar later, op de SWG-uitstap op 7 oktober 1989, waaide een koude NNW-wind, zodat de geplande laagwaterexcursie op de oostelijke dam grotendeels de mist in ging. Er werd dan maar wat rondgescharreld in hogere regionen, o.a. in het grint dat zich hier en daar tussen de grote blokken bevindt. Dit leverde talrijke exemplaren van de Havenpissebed *Ligia oceanica* op en drie exemplaren van *Petrobius maritimus*. Deze laatste is één van de weinige insecten die langs de boorden van de zee leven. Het behoort tot de zeer primitieve, vleugellose insecten en is verwant met het Zilvervisje *Lepisma saccharina*, dat in keukens, kelders en badkamers wel eens opduikt. Van *Petrobius maritimus* zijn mij geen andere waarnemingen uit ons land bekend, hoewel ik moet toegeven dat ik de entomologische literatuur nog niet zorgvuldig heb doorgenomen. De soort is wel gekend van alle ons omringende gebieden (JOOSSE-VAN DAMME, 1963; BARRETT & YONGE, 1976; GLAÇON, 1977). De reden dat de soort nu pas (?) gemeld wordt, dient gezocht te worden in het ontbreken van het geschikte milieu: grintstranden. Dit geldt ook voor Nederland, maar daar heeft men al zolang en zoveel kunstwerken in de getijzone gebouwd, dat plaatselijk (en tijdelijk?), net zoals nu te Zeebrugge, geschikte plekjes zijn gevormd. Die dag werd ook nog een klein exemplaar (14 mm) van de Schaalhoren *Patella vulgata*, gevonden. Van deze soort is sinds de grootschalige uitbreiding van de haveninfrastructuur weinig meer gehoord, hoewel er voor deze rotskustbewoner toch vele kilometers geschikt habitat bijgekomen zijn. Dit staat in schril contrast met de vroegere gegevens, o.a. van de Nieuwe Muur, die aan de westzijde van de uitwatering van het Schipdonkkanaal lag (RAPPÉ, 1978). Daar waren meestal wel enkele tientallen exemplaren te vinden, soms tot meer dan honderd. Navraag bij Cédric d'UDEKEM d'ACOUZ, die af en toe de nieuwe oostelijke dam bezoekt, leverde ook niet veel op: op 20 augustus 1986, 20 augustus 1989 en 5 november 1989 noteerde hij telkens één exemplaar. Mogelijks wordt in dit gebied te weinig aandacht gegeven aan de middelste en hogere zones van het mediolitoraal, maar alge-

meen zal de soort er toch niet zijn. Tenslotte nog een opmerking over het formaat van de Schaalhoren: ook te Oostende-Halve Maan waren de schaalhorens die Francis KERCKHOF er in dezelfde periode aantrof jonge dieren. Volgens FRETTER & GRAHAM (1976) is een schaalhoren van 14 mm negen maand tot één jaar oud. Blijkbaar was het vorig broedseizoen, najaar 1988, succesvol.

Bovenstaande vondsten tonen nog maar eens het grote belang aan van het havengebied van Zeebrugge, als rotskusteland aan onze zandige kust, voor mariene fauna en wellicht ook -hoewel dit aspect recent nog niet veel aandacht heeft genoten- flora.

Met dank aan Rob VAN SOEST, Cédric d'UDEKEM d'ACUZ en Jean-Paul VANDER PERREN.

Summary.

This note deals with some interesting faunistic records on the eastern jetty of the harbour of Zeebrugge. For the sponge *Haliciona xena* this is the first record outside the type-locality (Eastern Scheldt, The Netherlands). The primitive littoral insect *Petrobius maritimus* probably is new to the Belgian fauna too. The tunicate *Styela clava* and the prosobranch mollusc *Patella vulgata* had been seen before, although the latter has decreased dramatically compared to the data from the seventies.

Literatuur.

- BARRETT, J. & C.M. YONGE, 1976. Collins Pocket Guide to the Sea Shore.- Collins, London & Glasgow, 271 p.
- DE WEERDT, W.H., 1986. A systematic revision of the North-Eastern Atlantic shallow-water Haplosclerida (Porifera, Demospongiae), Part II: Chalinidae.- *Beaufortia*, 36(6): 81-165.
- d'UDEKEM d'ACUZ, C., 1986. Etude sur la faune de Knokke-Heist, III: Présence de *Styela clava* Herdman, 1882 en Belgique.- *De Strandvlo*, 6(4): 83.
- d'UDEKEM d'ACUZ, 1989. Note sur les Crustacés Décapodes de la jetée orientale du port de Zeebrugge et en particulier sur *Processa edulis* (RISSO, 1816, *Thoralus cranchii* (LEACH, 1817) et *Pandalina brevisrostris* (RATHKE, 1843).- *De Strandvlo*, 9(1): 13-20.

- DUMOULIN, E., 1987. Nieuwe waarnemingen van de Knotszakpijp Styela clava HERDMAN, 1882, langs de Belgische oostkust.- De Strandvlo, 7(2): 61-62.
- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1976. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark. Part 1 - Pleurotomariacea, Fissurellacea and Patellacea.- J. moll. Stud., suppl. 1: 1-37.
- GLAÇON, R., 1977. Faune et Flore du Littoral du Pas-de-Calais et de la Manche Orientale.- Institut de Biologie Maritime et Régionale de Wimereux, 51 p.
- JOOSSE-VAN DAMME, E.N.G., 1963. Oerinsekten, Apterygota.- Wet. Meded. KNNV, 48: 1-32.
- RAPPÉ, G., 1978. De Schaalhoren, Patella vulgata, langs onze kust.- De Tuimelaar, 5(1): 7-8.
- WARMOES, T., T. BACKELJAU & L. DE BRUYN, 1988. The Littorinid fauna of the Belgian coast (Mollusca, Gastropoda).- Bull. K. Belg. Inst. Nat. wet., Biologie, 58: 51-70.

Kapelstraat, 3
9890 Ursel